

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні вказівки
до виконання контрольних робіт
для студентів
за напрямами підготовки 6.030401 «Право»,
6.130102 «Соціальна робота»
заочної форми навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
гуманітарних дисциплін
Протокол №8
від 29 березня 2013 р.

Чернігів ЧДТУ 2013

Історія України. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт для студентів за напрямами підготовки 6.030401 «Право», 6.130102 «Соціальна робота» заочної форми навчання / Укл.: Карпова І.Г. – Чернігів, 2013. – 40 с.

Укладач: КАРПОВА ІРИНА ГОРАЦІЇВНА, кандидат педагогічних наук

Відповідальний за випуск: ЄМЕЦЬ НАТАЛІЯ АНАТОЛІЇВНА, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін, кандидат філософських наук, доцент

Рецензент: КОЗИНЕЦЬ ОЛЕНА ГАВРИЛІВНА, завідувач кафедри історії та теорії держави і права, конституційного та адміністративного права, кандидат історичних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....	7
2 ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ.....	20
3 ЗМІСТ ЗАВДАНЬ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.....	22
4 ПРИКЛАД ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.....	27
5 ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ.....	31
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	37
ДОДАТОК А - ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ.....	39

ВСТУП

Навчальній дисципліні “Історія України” належить важливе місце в системі сучасної освіти, оскільки професійно підготовлений працівник визначається не тільки глибокими спеціальними знаннями, а й високими громадянськими та патріотичними якостями. Вивчення історії України дозволяє майбутньому спеціалісту не просто ознайомитися з певними науковими знаннями, а й глибше зрозуміти закономірності історичного шляху українського народу, етапи його формування, успіхи і невдачі у державотворенні тощо.

Мета вивчення дисципліни – поглиблення знань студентів про сутність соціально-політичних процесів, що відбувалися в минулому й відбуваються в сучасній Україні, їх об’єктивну зумовленість, взаємозв’язки та взаємозалежності.

Завдання курсу полягають у наступному:

- вироблення вмінь аналізувати й оцінювати явища політичного розвитку українського суспільства в контексті світової історії,
- вироблення вмінь зіставляти історичні процеси з епохами, суспільно-політичними процесами у світовій історії,
- вироблення вмінь застосовувати набуті знання для прогнозування суспільних процесів;
- формування свідомості громадянина й патріота України.

Зв’язок з іншими навчальними дисциплінами. Навчальна дисципліна “Історія України” є базовою для вивчення таких дисциплін, як “Історія української культури”, “Історія економіки та економічної думки”, “Філософія”, “Основи педагогіки”, “Релігієзнавство”, “Політологія”, “Культурологія” та ін..

Після вивчення дисципліни студент має знати:

- що вивчає історія України, предмет цієї науки,
- основні джерела вивчення історії,
- періодизації минулого у світовій історії та історії України,
- дати і зміст найважливіших подій і процесів минулого, пов’язаних в першу чергу з політичними, етнічними, соціально-економічними, духовними процесами в Україні,
- становленням державності на українських землях, їх причини та наслідки,
- розуміти причинно-наслідкові зв’язки в історії.

вміти:

- працювати з науковою монографічною літературою та підручниками з історії;
- складати конспекти відповідей питань самостійного опрацювання;
- аналізувати історичний матеріал, встановлювати на основі аналізу причинно-наслідкові зв’язки в історії;
- самостійно поповнювати свої знання з історії України;
- застосовувати набуті знання в своїй подальшій учбовій діяльності при вивченні інших навчальних дисциплін.

Згідно з навчальним планом для студентів, що навчаються за напрямами підготовки 6.030401 «Право», 6.130102 «Соціальна робота» на заочній формі навчання історія України викладається в обсязі 90 годин, з яких для студентів напряму підготовки 6.030401 «Право» 6 годин – аудиторні (6 годин – лекції), 84 години відводиться на самостійну роботу студента; для студентів напряму підготовки 6.130102 «Соціальна робота» 10 годин – аудиторні (10 годин - лекції), 80 годин відводиться на самостійну роботу студентів.

Ведення опорного конспекту лекцій допоможе студенту краще орієнтуватись в проблематиці з конкретного періоду історії України. Викладач має право перевірити наявність конспекту та врахувати його при оцінюванні студентів під час екзамену. Оскільки аудиторна кількість годин є недостатньою для вивчення всіх питань, передбачених навчальною програмою, частину програмних питань з історії України студенти опановують самостійно (в тому числі при виконанні контрольної роботи).

Тематика контрольних робіт складена відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ, узгоджена з навчальною програмою курсу і включає три змістовні модулі:

1. Становлення суспільства та державності на українських землях.
2. Україна в другій половині XVII-XVIII ст..
3. Україна в XIX-XX ст.. та на сучасному етапі.

Ці змістовні модулі охоплюють сімнадцять тем, питання варіантів контрольних робіт складаються із лекційних питань та питань самостійної роботи студентів. Підсумком роботи з вивчення навчальної дисципліни є іспит. Для діагностики знань під час іспитів використовується національна система зі 5-бальною шкалою оцінювання.

Контрольна робота — це проміжний метод перевірки знань студента, що передбачає як поглиблене вивчення інформації з історії України, отриманої на лекції, так і самостійне опрацювання запропонованих викладачем питань. Отже, **мета контрольної роботи** — допомогти студентам у засвоєнні основних питань із минулого України, набутті й розвитку ними навичок роботи із підручниками, монографічною літературою, періодикою, активізації пізнавальної діяльності, розвитку творчого мислення студентів, підготовці їх до екзамену.

Готуючись до виконання контрольної роботи, студенти повинні вивчити конспект лекцій, ознайомитись із рекомендованою літературою, в першу чергу, відповідними параграфами підручників, посібників.

Для того, щоб претендувати на позитивну оцінку, бажано опрацювати і спеціальну літературу (монографії, наукові статті). Для отримання необхідної інформації доцільно використовувати і матеріали ЗМІ (Інтернет, зокрема). Разом із тим слід пам'ятати, що використовуючи засоби Інтернету, можна отримати значний за обсягом матеріал, але користуватися ним слід з обережністю, оскільки не вся інформація з Інтернет-джерел є в дійсності повністю достовірною. Не слід без відповідного аналізу переписувати матеріал, використовуючи наявні в Інтернеті бази студентських рефератів, курсових тощо.

Для опрацювання навчальної, наукової літератури під час написання контрольної роботи, підготовки до екзамену можна використати фонди наукових бібліотек м. Чернігова (працюючи у їх читальних залах):

1. Відділ соціально-правових документів наукової бібліотеки Чернігівського державного технологічного університету (у корпусі гурт. №3, вул. 50 років ВЛКСМ, 1, тел. для довідок 5-64-16).
2. Наукова бібліотека Чернігівського національного університету імені Тараса Шевченка (вул. Гетьмана Полуботка, 53).
3. Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені В.І. Короленка (пр. Миру, 41).

При виставленні оцінки за контрольну роботу (“зараховано”) оцінюється не тільки обсяг опрацьованого студентом матеріалу, але й його здатність до самостійного аналізу навчального матеріалу, вміння робити власні висновки, висловлювати особисту точку зору на ті чи інші події.

Вимоги до оформлення контрольної роботи:

1. Загальний обсяг – до 24 сторінок учнівського зошита.
2. На початку роботи має бути поданий план (тобто формулювання трьох питань відповідного варіанту контрольної роботи).
3. Виклад питань відбувається згідно їх нумерації у відповідному варіанті контрольної роботи.
4. Після викладу основного матеріалу кожного питання доцільно роботи висновки.
5. Наприкінці роботи ставить особистий підпис студента, який виконував роботу та дата її виконання, подається перелік джерел використаної літератури.

Дотримання даних методичних рекомендацій, сумлінне ставлення до відвідування лекцій, виконання контрольної роботи, самостійне опрацювання запропонованих питань,

вимог викладача щодо навчального процесу забезпечить не тільки отримання позитивної оцінки, а й дозволить всебічно засвоїти матеріал курсу.

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі методи контролю з відповідною оцінкою за кожний вид роботи:

- усний контроль;
- письмовий контроль;
- тестовий контроль (розв'язування тестів).

1 НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 СТАНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Тема 1. Вступ. Історія України як наукова і навчальна дисципліна

Предмет, завдання, методологічні принципи, джерела вивчення історії України як науки, що досліджує генезис і закономірності становлення та розвитку суспільства на українських землях, зокрема, й українського народу, його боротьбу за національно-державну незалежність, діяльність в соціально-політичній, інших сферах з давніх часів до сьогодення.

Значення вивчення історії України для підготовки майбутніх спеціалістів, її місце і роль в гуманізації діяльності людини.

Предмет навчального курсу “Історія України”. Значення навчальної дисципліни в системі підготовки фахівців. Завдання історії України як науки на сучасному етапі. Джерела вивчення історії України. Допоміжні історичні дисципліни та їх роль у вивченні минулого України. Періодизації минулого людства у світовій історичній науці. Наукова періодизація і характеристика основних етапів минулого України. Історіографія та посібники з історії України.

Тема 2. Становлення первіснообщинного ладу на території України

Початок людської цивілізації на території України. Поява перших гомінідів на території України. Найдавніші археологічні пам'ятки. Періодизація первіснообщинного ладу за даними археології. Характеристика основних етапів первіснообщинного ладу (палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, бронзовий вік). Становлення людського суспільства на території України. Еволюція господарського та духовного життя. Становлення родоплемінного ладу.

Тема 3. Етногенез слов'ян. Східні слов'яни

Пращури сучасних українців. Поняття народність, народ, нація, етногенез. Наша передісторія: трипільська доба, післятрипільська доба, скіфо-сарматська доба, слов'янська доба. Становлення української нації. Історіографія проблеми генезису українського народу. Основні концепції, підходи щодо формування та розвитку українського етносу.

Етногенез слов'ян. Проблема “прабатьківщини” слов'ян в історичній науці. Гіпотези етногенезу слов'ян. Український народ – автохтон на своїй землі. Концепція київської школи. В. Хвойка. О. Шахматов і теорія слов'янського міграціонізму. Сучасні погляди на проблему слов'янського етногенезу: В.Петров, В.Рибаків та польські історики і т.ін. Сучасна українська історична наука про питання етногенезу слов'ян. Найдавніші писемні джерела про слов'ян. Венеди. Роль праць Іордана, Прокопія Кесарійського при дослідженні проблеми етногенезу слов'ян. Формування гілок слов'ян (західні, східні, південні слов'яни). Анти, склавіни. Розвиток суспільних відносин. Перші державні утворення східних слов'ян. Східні слов'яни на території України, їх господарство і світогляд.

Тема 4. Основні закономірності, суть і наслідки початкових етапів державотворення. Київська Русь в історії України

Становлення і розвиток суспільних зв'язків в Україні в додержавний період: родина, рід, плем'я, союзи племен. Полісна організація суспільства представників трипільської та інших культур. Виникнення першопочатків держави в Україні в I тис. до н.е., характерні закономірності і особливості. Військова демократія як особлива форма організації суспільства.

Скіфо-сарматська держави: суспільний і державний лад, політико-адміністративний устрій. Характерні риси і особливості для народів скіфської держави. Становище в соціальній сфері кіммерійців, скіфів, сарматів, їх суспільство в плані досить суттєвого

розшарування та диференційованості. Грецькі міста-поліси, Боспорське царство. Рабовласницькі системи на території Північного Причорномор'я.

Грецькі і римські впливи на розвиток української державності в скіфський період. Міграційні процеси народів на території України в першій половині I тис. н. е.

Слов'янський період розвитку української державності. Держави антів, готів, дулібів та ін. Особливості їх суспільного і державного ладу. Відродження військової демократії як переддержавного типу організації суспільства.

Утворення держави Русів і етапи її розвитку. Передумови утворення Давньоруської держави. Київська держава Аскольда та її роль у формуванні Київської Русі. Норманський фактор в історії східних слов'ян. Суспільна і державна організація Київської Русі. Становлення феодальних відносин.

Київська Русь – ранньофеодальна держава, її соціальна структура та соціальні відносини.

Загальна характеристика Київської Русі за ознаками середньовічних держав. Реформи княгині Ольги, князів Святослава, Володимира, Ярослава Мудрого та їх значення у розбудові Руської держави. Роль князя, дружини, боярської думи та віча в політичній системі Русі. Прийняття християнства та роль нової релігії в східнослов'янському світі.

Проблеми етнічного походження Київської Русі. Етнічна структура Давньоруської держави. Концепції полі- та моноетнічності давньоруської народності. Міжетнічна толерантність в Київській Русі. Етнічні процеси в Київській Русі. Назви “Русь” та “Україна”. Формування єдиної східнослов'янської спільності. Проблема існування української народності в Давньоруській державі (XI-XII ст.). Історіографія питання.

Процес політичної децентралізації Київської Русі. Утворення окремих земель Київської Русі. Любецький з'їзд та його наслідки. “Колективний сюзеренітет” руських князів в XII-XIII ст. Половці - каталізатор внутрішніх протиріч у Київській Русі. “Монгольський фактор” у світовій історії. Експансія монголо-татар на руській землі.

Тема 5. Княжий період історії України. Галицько-Волинська держава

Феодальна і політична роздробленість держави Русів. Причини політичної децентралізації. Утворення нових держав: Галицького, Волинського, Київського, Переяславського, Чернігівського та інших князівств. Завоювання українських земель татаро-монголами та їх вплив на державний лад українських князівств у другій половині XIII ст.

Утворення Галицько-Волинської держави. Основні періоди існування. Роман Мстиславич. Д. Галицький. Суспільна організація Галицько-Волинського князівства, його соціальна структура, економічний, культурний розвиток.

Пріоритети зовнішньої політики України в контексті геополітичного розвитку часів Київської Русі та Галицько-Волинської держави.

Політика Галицько-Волинської держави в колі європейських держав (Польща, Угорщина, Чехія, Австрія, Литва, Тевтонський орден). Відносини з Ватиканом.

Галицько-Волинське князівство - спадкоємець державницьких і соціокультурних традицій Київської Русі. Проблема спадщини Київської Русі: історіографічна традиція.

Тема 6. Українське суспільство в др. пол. XIV- XVII ст.

Геополітичні тенденції стосовно України в XIV-XVIII століттях.

Входження українських земель до складу Литовської держави та особливості в ній соціальної структури і соціальних відносин. Наступ Литви на українські землі і включення в її склад Волині, Чернігово-Сіверщини, Переяславщини, Київщини, Поділля. Ольгерд. Взаємовідносини Литви та Золотої Орди та їх наслідки. Утворення Литовсько-Руської держави з певною автономією українських земель. Особливості політичного становища українських земель у складі Великого князівства Литовського.

Польсько-литовські унії та їх наслідки для соціального розвитку України. Закабалення українського селянства, денационалізація української шляхти, певна зміна статусу українського міщанства у зв'язку з наданням ряду міст Магдебурзького права. Спільна боротьба українського і литовського народів проти татаро-монголів. Включення земель Південно-Західної Русі до складу Великого князівства Литовського і Речі Посполитої Польської. Соціально-політична організація українського суспільства в XIV-XVІст. Політико-адміністративна залежність історично українських територій від ряду інших європейських держав.

Особливості литовської експансії на українські землі: етнополітичні виміри. Міжетнічні процеси в контексті польсько-литовських уній.

Боротьба Польщі за українські землі. Зовнішня політика Казимира та її наслідки.

Наступ на українські землі Польщі. Кревська унія (1385 р.) та її наслідки. Загарбання Польщею Галичини, Західного Поділля. Боротьба Литви за автономію князівства. Вітовт. Вільненська унія та її наслідки. Наступ лицарів Тевтонського ордену та його наслідки. Подальше зближення Литви та Польщі. Городельська унія. Ліквідація удільних українських князівств. Люблінська унія та її наслідки. Полонізація української еліти. Місце та роль української шляхти в Речі Посполитій.

Включення Молдавського князівства з Буковиною і Бессарабією до складу Туреччини, Закарпаття до Угорщини. Південна Україна під владою турецького султана. Боротьба Литви і Московії за давньоруську спадщину. Захоплення нею Чернігово-Сіверщини. Повстання М. Глинського та його значення.

Тема 7. Литовсько-польський період історії України

Включення українських земель в склад Литви, Польщі та ін. держав. Особливості перебування в складі цих держав. Утворення Кримського ханства, його підпорядкування Туреччині. Вторгнення татар на українські землі та їх наслідки.

Етнополітичний контекст української історії. Формування та розвиток історико-етнографічних регіонів України. Регіони як об'єкт вивчення: Буковина, Волинь, Галичина, Закарпаття, Слобожанщина та ін. Поняття "історико-етнографічний регіон" в історичному контексті. Критерії етнічної приналежності. Причини дезінтегративних процесів в українському суспільстві та формування історико-етнографічних регіонів. Обумовленість та форми проявів етнокультурних особливостей українців в етнорегіональному вимірі. Етнокультурні регіони як об'єкти етнополітики держав, у складі яких вони знаходились. Релігійні та міжконфесійні процеси в Україні у XIV – XVII ст. Релігійна унія: взаємовплив релігійних та етнічних процесів. Проблема формування української народності. Соціальна стратифікація. Господарське та культурне життя у литовсько-польську добу.

Тема 8. Виникнення та роль козацтва в історії України

Боротьба українського народу проти поневолювачів. Виникнення козацтва. Причини і джерела виникнення козацтва, його соціальна база і організаційна структура першого періоду існування. Військове мистецтво козацтва. Побут, звичаї, традиції українського козацтва. Реєстрові та нереєстрові козаки. Запорозька Січ – антипод феодально-станової Речі Посполитої. Запорозька Січ: суспільно-політичний лад. Участь українського козацтва у суспільно-політичному житті Європи. Видатні козацькі гетьмани України. Історичне значення козацтва та Запорізької Січі в історії України.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

УКРАЇНА У ДР. ПОЛ. XVII – XVIII ст.

Тема 9. Визвольна війна українського народу середини XVII ст. та її сучасна оцінка.

Руїна в історії України та її наслідки

Україна в складі Речі Посполитої напередодні повстання Б. Хмельницького. Становища різних верств українського суспільства. Ослаблення королівської влади в Речі Посполитій. Релігійні проблеми. Початок повстання в Україні в 1648 р., його причини, наслідки. Основні етапи визвольної боротьби українського народу проти Польщі, її рушійні сили. Основні чинники у відродженні української державності.

Програма Б. Хмельницького щодо побудови української козацької держави на основі ідеї української соборності. Організація і розвиток української козацької держави в другій половині XVII ст., її територія та устрій.

Зовнішня політика Б. Хмельницького, його союз із кримськими татарами проти Речі Посполитої. Молдавські походи. Союз із Туреччиною, українсько-московські зв'язки під час визвольної війни.

Переяславська угода 1654 р. та її оцінка. Березневі статті та їх наслідки. Оцінка діяльності Б. Хмельницького в історіографії.

Московсько-українська війна з Польщею (1654-1656). Укладення Вільненського миру між московським царем і поляками в 1656 р.

Порушення Москвою Переяславського договору. Новий польський наступ на Україну. Політичні плани Б. Хмельницького. Союз із Швецією і Трансільванією. Україна після смерті Б. Хмельницького. Загальна характеристика періоду Руїни в історії України.

Тема 10. В боротьбі за створення незалежної держави

Гетьман І. Виговський. Гадяцький трактат і його сучасна оцінка.

Боротьба з Московією. Ю. Хмельницький. Переяславські статті 1659р. Війна з Польщею. Слободищенський трактат та його наслідки. Поділ України на Лівобережну і Правобережну.

Початок Руїни в Україні. Заходи Туреччини і Польщі щодо колонізації Правобережної України. Андрусівське перемир'я 1667 р. Укладення "Трактату про вічний мир" Московією і Польщею і його наслідки для України. Підпорядкування Української церкви московському патріархові.

Елементи автономії в політичному ладі Гетьманщини. П. Дорошенко і союз з Туреччиною. Бучацька угода 1672 р. І. Самойлович.

Причини поразки українського національно-визвольного руху другої половини XVII ст. Уроки періоду Руїни.

Тема 11. Україна в кінці XVII – першій половині XVIII ст.

Особливості політичного становища окремих регіонів України наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Становище українських земель в складі Речі Посполитої. Ліквідація козацького устрою на Правобережній Україні. С. Палій. Повстання на Правобережжі 1702-1704 років.

Гетьманування І. Мазепи, його політична діяльність. Участь України в Північній війні. Шведсько-український союз. Похід Карла XII на Україну. Втрата повної самостійності України після Полтавської битви 1709 р.

Політика Петра I щодо України. Оцінка особи і діяльності І. Мазепи. Деморалізація української козацької старшини. Нищення української закордонної торгівлі, національних козацьких збройних сил, втручання в справи релігії і культури. П. Полуботок і його діяльність, оцінка в історіографії.

Перша українська політична еміграція. П. Орлик та його діяльність.

Тема 12. Україна у XVIII ст.

Україна в часи правління Д. Апостола. “Рішительні пункти”. Україна у 30-40 р.р. “Правління Гетьманського Уряду”. Україна за часів останнього гетьмана К. Розумовського.

Українська політика Катерини II. Скасування гетьманщини та козацького політичного і соціального устрою. Ліквідація царизмом Запорізької Січі і подальша доля козацтва. П. Калнишевський. Значення української козацької державності – Гетьманщини.

Підкорення Росією Кримського ханства, його значення для історії України і Східної Європи. Освоєння Півдня України.

Польське панування на західноукраїнських землях і Правобережній Україні. Народні рухи в Україні в другій половині XVII - XVIII ст.. Імперська політика Росії, Пруссії та Австрії в Європі в XVIII ст. та її наслідки. Поділи Речі Посполитої - початок нового періоду в історії України, їх наслідки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 УКРАЇНА У XIX-XX ст. ТА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Тема 13. Україна в складі Російської імперії

Характеристика економічного розвитку українських земель у складі Російської імперії в дореформений період. Імперські реформи та їх наслідки для економічного розвитку українських земель. Модернізація економіки України в XIX столітті. Капіталізація економічного розвитку України та тенденції консолідації українських земель. Особливості економічного розвитку України як національної окраїни (колонії) Російської імперії. Переселення селян до Сибіру та на Далекий Схід. Східна міграція. Початок, розвиток. Розселення українців на території Російської імперії.

Взаємовідносини та боротьба українського капіталу з російським і польським. Боротьба за український ринок. Колоніальний характер російської економічної політики в Україні.

Роль закордонного капіталу в економічному розвитку України. Україна в світовій економіці.

Політичне становище в Україні після поразки революції 1905-1907 рр.. Обмеження розвитку демократичних тенденцій у галузі освіти, науки, національному русі. Аграрна політика П.А.Столипіна в Україні та її економічні та політичні наслідки. Українське питання в IV Думі.

Суперечності імперіалістичних держав навколо українських земель. Передумови, причини, початок та характер першої світової війни. Ставлення до війни в Україні різних політичних партій, громадських рухів і класів.

Воєнні дії на території України в 1914 р. Галицька битва. Окупація російськими військами Східної Галичини і Північної Буковини.

Хід воєнних дій на землях України у 1915 р. Наступ німецько-австрійських військ на Галицькому фронті. Горлицький прорив. Поразки і відступ російської армії. Залишення Галичини і частини Волині. Наступ російської армії влітку 1916 р. на Південно-Західному фронті. Брусилівський прорив. Участь у військових діях Українських Січових Стрільців у складі австро-угорської армії. Бойовий шлях УСС та його оцінка в українській історії. Національно-патріотична діяльність української інтелігенції в організації допомоги населенню України.

Тема 14. Українські землі під владою Австрійської імперії

Характеристика економічного розвитку українських земель у складі Австрійської імперії в дореформений період. Марія-Терезія. Йосиф II. Імперські реформи та їх наслідки для економічного розвитку західноукраїнських земель. Модернізація економіки Західної України в XIX столітті. Капіталізація економічного розвитку України та тенденції консолідації українських земель. Особливості економічного розвитку України в складі Австро-Угорщини.

Взаємовідносини та боротьба українського капіталу з іноземним (німецьким, австрійським і т.д.). Колоніальний характер австрійської економічної політики в Україні.

Роль закордонного капіталу в економічному розвитку Західної України. Західна Україна в світовій економіці.

Початок масової еміграції українців з Австро-Угорщини.

Історичні процеси в міграційних та еміграційних явищах українців. Еміграція як соціально-економічне і політичне явище. Причини еміграції.

Еміграція українців до країн західної Європи. Перша хвиля: еміграція українців до 1914 року. Друга хвиля: у міжвоєнний період. Третя хвиля: друга світова війна та “переміщені особи”. Четверта хвиля: Україна в період незалежності. Розселення українців в сучасному світі. Масова українська еміграція.

Східна українська діаспора. Західна українська діаспора. Необхідність активізації українства для розбудови власної держави.

Внесок українців у політику, науку, культуру, мистецтво, господарське життя, церкву, в державах, де вони проживають.

Українська діаспора сьогодні та Україна.

Тема 15. Українське національне Відродження

Українське національне Відродження кінця XVIII - XIX століття: причини, суть, наслідки, основні етапи. Вплив ідейних течій та історичних подій Західної Європи на процеси українського національного Відродження.

Французька революція кінця XVIII ст. та нові ідеї в Європі. Ідея народоправства. Поява політичної концепції нації. Етнічна концепція нації. Виникнення української інтелігенції. Початок національного відродження “недержавних” націй. Відродження слов’янських народів. Україна в європейській політиці кінця XVIII - початку XIX ст. Місія Капніста в Берліні (квітень 1791 р.) Основні етапи українського національного відродження: фольклорно-етнографічний, культурницький, політичний.

Відтворення національної історії, фольклорно-етнографічні студії, розвиток української мови та літератури. Харківська романтика. Процеси національного відродження на Правобережній Україні: хлопоманство.

Початок національного відродження в Галичині. Перетворення греко-католицької церкви на провідну силу українського національного відродження на західноукраїнських землях. І.Могильницький, І.Снігурський та ін. “Руська трійця”. Революція 1848 р. та перші політичні рухи галицьких українців. Перша політична організація - Головна руська рада. Кирило-Мефодіївське братство. Поява першої української політичної програми Нового часу.

Синтез романтизму, ідей всеслов’янської єдності, соціального утопізму та християнських ідей. Українське месіанство. Діяльність “Основи”. Просвітницька робота української інтелігенції. Українські громади. Суспільно-політичний рух на західноукраїнських землях. “москвофільство”, “народовство”.

Русько-українська радикальна партія (1890 р.)

Спроба поєднання “соціального” та “національного” в програмах галицьких політичних організацій. Політична доба українського Відродження. “Братство тарасівців”. Перші політичні партії в Східній Україні та їх програмні засади, Основні течії українського політичного руху: самостійницько-націоналістична, ліберально-демократична, соціал-демократична (соціалістична).

Парламентська та позапарламентська діяльність українських політичних партій. Український рух напередодні I світової війни. Етнічні процеси в Україні. Проблема формування української нації.

Дискусії про “класовість” та “безкласовість” української нації.

Тема 16. Україна в 20-30-х р.р. та в роки II світової війни

Національно-визвольні змагання українського народу в 1917-1921рр.

Назрівання революційної ситуації в Росії у кінці 1916 - на початку 1917 р. та переростання її у революцію. Вплив подій Лютневої революції на Україну. Демократизація суспільно-політичного життя.

Заснування Української Центральної Ради (УЦР), її соціальна база і програма. Україна в період діяльності УЦР. Соціально-економічна, політична, культурна та міжнародна діяльність УЦР. Універсали УЦР та історичні умови їх прийняття. Завершення доби УЦР, згорання демократичної і перехід до авторитарної форми правління. П. Скоропадський. Українська Гетьманська держава. Основні напрями діяльності гетьманського уряду. Падіння гетьманщини. Директорія та її програма, наслідки діяльності. Боротьба за встановлення радянської влади в Україні та її наслідки. Підсумки і уроки української революції 1917-1920 рр.

Національно-державне будівництво. Вхідження України до СРСР. Проблеми вирішення взаємних стосунків між різними етнічними спільнотами у часи українізації та коренізації. Обмеження національних прав у період 30-х років української республіки в процесі створення адміністративно-бюрократичної системи в СРСР.

Західноукраїнські землі в 1917-1918рр. Розвал Австро-Угорської імперії. Становище східної Галичини. Західноукраїнська Народна Республіка. ЗУНР після Акту Злуки з УНР. Буковина, Закарпаття. Окупація Західноукраїнських земель Польщею, ліквідація державотворчих здобутків українців. Західноукраїнські землі в 20-30-х роках. Режим соціального і національного гноблення в Галичині, Буковині, Закарпатті. Розвиток національно-визвольного руху.

Процес формування та становлення радянської держави в Україні 1917- 1920рр. Прийняття III Всеукраїнським з'їздом Рад першої Конституції УСРР. Національно-державне будівництво в 20-ті роки. Утворення Союзу РСР та входження до нього України. Союзний договір від 30 грудня 1922р., його політична оцінка. Х. Раковський, Г. Петровський, М. Скрипник. Конституція СРСР від 31 січня 1924р., права і реальний стан національних республік. Утворення в жовтні 1924 р. в складі УСРР Молдавської автономії.

Реформування адміністративно-територіального устрою УСРР в другій половині 20-х – першій половині 30-х років. Перенесення столиці з Харкова до Києва в січні 1934р. Прийняття нової Конституції УРСР в 1937р. Вступ Червоної армії на західноукраїнські землі у вересні 1939 р. Їх возз'єднання з Радянською Україною.

Україна в системі міждержавних відносин початку 20-х років.

Друга хвиля української еміграції, її соціально-політична характеристика та особливості. Соціально-економічні перетворення в УСРР на основі нової економічної політики. Сталінська політика “соціалістичного штурму”. УСРР - головний плацдарм форсованої індустріалізації. Колективізація українського села, методи її здійснення та соціально-економічні наслідки. Голодомор 1932-1933 р.р.

Світова економічна криза кінця 20-х - початку 30-х років і її вплив на життя українського народу.

Культура в системі суспільних відносин 20-30-х років. Українське національно-культурне відродження 20-х років. Українізація, її суть та наслідки. Сталінізм і трагічна доля української інтелігенції.

Примусове вилучення релігії із сфери культурного і духовного життя українського народу.

Націоналізм як світове суспільно-політичне явище 20-30-х років. Українська національна ідея: від ліберального до інтегрального націоналізму. Д. Донцов. Легальна і нелегальна течії українського націоналізму. Український націонал-комунізм. М. Волобуєв, М. Хвильовий, О. Шумський, М. Яворський. Націоналізм як явище всеукраїнського змісту і значення. Проблеми національної самовизначеності і державотворення і діяльності українських націоналістів. Є. Коновалець, А. Мельник, С. Бандера.

Україна в міждержавних відносинах кінця 20-30-х років. Проблеми створення колективної безпеки в Європі. Українське питання в східноєвропейській політиці. Українське питання в німецькій зовнішній політиці між двома світовими війнами. Мюнхенська угода і боротьба за “чехословацьку спадщину” - Закарпатську Україну. Проголошення автономної Карпатської України та її вплив на східноєвропейську політику.

Причини другої світової війни. Західна Україна в колі геополітичних інтересів Німеччини і Радянського Союзу. Пакт про ненапад між СРСР і фашистською Німеччиною. Таємний протокол і питання українських земель.

Початок другої світової війни. Напад фашистської Німеччини на Польщу. Військові дії Червоної Армії на західноукраїнських землях. Радянсько-німецький договір про дружбу і кордони. Врахування етнічного принципу при визначенні лінії кордонів. Приєднання до УРСР Західної України, Галичини й Волині. Оформлення її нового державно-політичного і територіального статусу. Утворення сталінського тоталітарного режиму на західноукраїнських землях. Включення до складу УРСР Північної Буковини та українських придунайських земель.

Напад фашистської Німеччини на СРСР. Україна в плані “Барбаросса”. Мобілізація економічного, суспільно-політичного і воєнного потенціалу країни на відсіч ворогу. Відступ Червоної Армії та його причини. Київська оборонна операція. Проголошення Акта відновлення державності України 30-го червня 1941 р. і його оцінка.

Розгром німецьких армій під Москвою і бої в Україні. Союз держав і народів у боротьбі проти фашистського блоку. Посилення руху Опору в поневолених країнах Європи. Участь громадян України в європейському русі Опору.

Фашистська окупація України. Встановлення німецько-фашистського “нового порядку”. Розчленування України. Пограбування національних багатств. Масовий терор. Геноцид єврейського населення. Вивезення робочої сили до Німеччини.

Всенародна боротьба в тилу фашистських загарбників.

Посилення визвольної боротьби на окупованій території України під впливом перемог Червоної Армії в Сталінограді, під Курськом, на Лівобережній Україні. Партизанські краї і зони. Рейди партизанських з'єднань С. Ковпака, О. Федорова, М. Наумова. Нелегальний ЦК КП(б)У. Діяльність Українського штабу партизанського руху. Т. Строчак.

Трудовий вклад працівників підприємств, організацій та установ, евакуйованих з України. Діяльність Академії наук республіки, письменників, поетів, художників, кінематографістів. Підготовка кадрів в Українському об'єднаному державному університеті та інших евакуйованих вузах України.

Звільнення України від німецько-фашистських окупантів. Бойові дії УПА проти частин Червоної Армії. Початок відбудови народного господарства. Участь радянських республік у відбудові економіки України. Вклад визволених районів в остаточну перемогу над ворогом. Допомога відродженню України з боку Канади і США.

Закінчення другої світової війни. Вклад України в розгром гітлерівської Німеччини та її сателітів.

Тема 17. Україна у др. пол. 40-х -90-х р.р. та на сучасному етапі

Українська РСР на міжнародній арені. Подальше об'єднання історично українських земель в складі УРСР. Питання західних кордонів СРСР на Кримській і Потсдамській конференціях. Урегулювання територіальних питань між СРСР, Польщею і Чехословаччиною. Радянсько-чехословацький договір про входження Закарпаття в УРСР.

Перебудова державних, партійних органів республіки у зв'язку з переходом до умов мирного часу. Участь України в Установчій конференції по створенню ООН. Україна - член ООН. Уроки другої світової війни. II світова війна в радянській і західній історіографії.

Україна в системі міжнародних відносин. Возз'єднання українських земель в єдиній Українській державі. Рішення Президії Верховної Ради СРСР (19 лютого 1954 р.) про передачу Криму від РРФСР до УРСР та його правова основа. Участь України в ООН та інших міжнародних організаціях.

Соціально-економічний розвиток України в умовах переходу до мирного будівництва. Наслідки війни та німецько-фашистської окупації в Україні. Трудовий героїзм українського народу. Розвиток промисловості і сільського господарства. Голод в Україні 1946-1947 рр. Колективізація в західних областях республіки, її особливості.

Суперечливий характер суспільно-політичного життя. Сталінська антинаціональна політика в Україні. Діяльність Л. Кагановича в республіці. Чистка національних кадрів.

Посилення репресивного режиму в Західній Україні. Політична платформа і тактика боротьби ОУН-УПА в 1945-1953 роках. Репресивні дії радянських каральних органів. Масова депортація населення західних областей республіки. Операція "Вісла". Ліквідація греко-католицької церкви.

Україна після смерті Й. Сталіна. Хрущовська "відлига". Пошуки нових підходів до розв'язання проблем суспільно-політичного життя. Згорання демократії, посилення бюрократизму. Прояви автономістських тенденцій, самоутвердження України, захисту мовних і культурних прав українців. П. Шелест. Деформації історичної пам'яті українського народу і насадження національного нігілізму. Політика русифікації та етнополітичні наслідки. В. Щербицький.

Зародження дисидентства. Правозахисний рух.

Об'єктивна зумовленість необхідності докорінних змін у всіх сферах життя країни, республіки. М. Горбачов. Проголошення перебудовчих процесів. Аварія на Чорнобильській АЕС та її наслідки.

Зростання суспільно-політичної активності населення України наприкінці 80-х - початку 90-х років. Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.).

Формування нової геополітичної ситуації в світі і криза суспільної системи соціалізму.

Проголошення незалежної України - закономірний етап утворення української державності. Всеукраїнський референдум 1991 року та його значення. Обрання Л. Кравчука Президентом країни. Біловезька угода. Політичні, економічні та юридичні підстави створення Співдружності Незалежних Держав (СНД). Розпад СРСР та його наслідки.

Основні проблеми національно-державного відродження суверенної України на початку 90-х років. Події Акту проголошення незалежності України. Референдум 1 грудня 1991р. та вибори президента України. Розбудова основ та структур української держави.

Подальші кроки в державному будівництві України. Прийняття 28 червня 1996р. Конституції України. Реформування збройних сил України. Дипломатичне визнання України. Міжнародна політика України.

Міжнародні відносини України на сучасному етапі. Головні засади зовнішньої політики України. Відносини з Росією. Курс на європейську інтеграцію. Україна і СНД.

Основи зовнішньополітичної діяльності української держави. Україна - один з фундаторів СНД. Участь в міжнародних, міждержавних організаціях і структурах. Прийняття України у вересні 1995р. до ПАРЄ. Зовнішня і внутрішня політика держави у співвідношенні та взаємодії.

Геополітичне самовизначення України (1991-2003 рр.). Україна у зарубіжних доктринах та стратегіях кінця ХХ ст. Місце і роль України в світовому геополітичному просторі. Зовнішньополітична орієнтація держави на початку ХХІ ст.

Партійне життя. Формування багатопартійної системи. Заборона КППС і відродження на її основі партій лівого та крайнього лівого спрямування. Поява партій демократично-

центристської та правої орієнтації. Формування багатопартійної системи в Україні. Суспільно-політичні рухи в умовах становлення незалежності.

Соціальна політика в контексті нових реалій. Культура, освіта та наука в умовах функціонування суверенної держави. Українська церква та проблеми духовного відродження нації.

Відродження історичної і культурної спадщини українського народу. Культура і спорт в Україні. Свобода творчості і матеріально-фінансові проблеми культурологічних галузей. Мовна ситуація. Труднощі утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя. Преса і книговидавнича справа. Кіно, телебачення, радіо, театр. Народна освіта та вища школа, їх реформування. Наука, українська і світова культура. Співпраця в галузі культури з українською діаспорою. Участь українських спортивних команд в Олімпійських іграх, в європейських та світових чемпіонатах. Професіоналізація спортивного руху. Духовне життя в Україні. Свобода віросповідання. Найявніші різних релігійних конфесій та їх співіснування. Проблеми в українській православній церкві. Участь церкви в громадському житті держави.

Міжконфесійні відносини на сучасному етапі. Українська діаспора. Етапи розселення. Українці США. Канадські українці. Українці Латинської Америки та Австралії. Європейська діаспора. Східна діаспора. Українці в Росії. Діаспора в інших країнах.

Таблиця 1.1 – Структура навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки 6.030401 “Право” заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Денна форма						Заочна форма					
	усього	В тому числі					усього	В тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль №1. СТАНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ												
Тема 1. Вступ. Історія України як наукова і навчальна дисципліна							ë					1
Тема 2. Становлення первіснообщинного ладу на території України												4
Тема 3. Етногенез слов'ян. Східні слов'яни.								2				5
Тема 4. Основні закономірності, суть і наслідки початкових етапів державотворення. Київська Русь в історії України												5
Тема 5. Княжий період історії України. Галицько-Волинська держава												5

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 6. Українське суспільство в др. пол. XIV- XVII ст.												5	
Тема 7. Литовсько-польський період історії України													5
Тема 8. Виникнення та роль козацтва в історії України													4
Разом за змістовим модулем 1								2				34	
Змістовий модуль №2. УКРАЇНА У ДР. ПОЛ. XVII – XVIII ст.													
Тема 9. Визвольна війна українського народу середини XVII ст. та її сучасна оцінка. Руїна в історії України								2				5	
Тема 10. В боротьбі за створення незалежної держави													5
Тема 11. Україна в кінці XVII-XVIII ст.													5
Тема 12. Україна в XVIII ст.													5
Разом за змістовим модулем 2								2				20	
Змістовий модуль №3. УКРАЇНА У XIX-XX ст. ТА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ													
Тема 13. Україна в складі Російської імперії								2				6	
Тема 14. Українські землі під владою Австрійської імперії													6
Тема 15. Українське національне відродження													6
Тема 16. Україна в 20-30-х р.р. та в роки II світової війни													6
Тема 17. Україна в др. пол. 40-х-90-х р.р. та на сучасному етапі													6

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Разом за змістовим модулем 3								2				30
Усього годин								6				84

Таблиця 1.2 – Структура навчальної дисципліни для студентів напрямку підготовки 6.130102 “Соціальна робота” заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Денна форма						Заочна форма					
	усього	В тому числі					усього	В тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль №1. СТАНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ												
Тема 1. Вступ. Історія України як наукова і навчальна дисципліна								2				1
Тема 2. Становлення первіснообщинного ладу на території України												3
Тема 3. Етногенез слов'ян. Східні слов'яни.												4
Тема 4. Основні закономірності, суть і наслідки початкових етапів державотворення. Київська Русь в історії України												4
Тема 5. Княжий період історії України. Галицько-Волинська держава								2				5
Тема 6. Українське суспільство в др. пол. XIV- XVII ст.												4
Тема 7. Литовсько-польський період історії України												5
Тема 8. Виникнення та роль козацтва в історії України												4
Разом за змістовим модулем 1								4				30

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль №2. УКРАЇНА У ДР. ПОЛ. XVII – XVIII ст.												
Тема 9. Визвольна війна українського народу середини XVII ст. та її сучасна оцінка. Руїна в історії України												6
Тема 10. В боротьбі за створення незалежної держави								2				5
Тема 11. Україна в кінці XVII-XVIII ст.												5
Тема 12. Україна в XVIII ст.												6
Разом за змістовим модулем 2								2				22
Змістовий модуль №3. УКРАЇНА У XIX-XX ст. ТА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ												
Тема 13. Україна в складі Російської імперії								2				5
Тема 14. Українські землі під владою Австрійської імперії												5
Тема 15. Українське національне відродження												6
Тема 16. Україна в 20-30-х р.р. та в роки II світової війни								2				6
Тема 17. Україна в др. пол. 40-х -90-х р.р. та на сучасному етапі												6
Разом за змістовим модулем 3								4				28
Усього годин								10				80

2 ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Підготовка до контрольної роботи повинна починатись із засвоєння студентами змісту предмета історії України, завдань науки на сучасному етапі, основних джерел вивчення минулого. Нагадуємо, що історія України вивчає закономірності виникнення, становлення та розвитку людського суспільства на українських землях. Саме тому предмет історії України не повинен звужуватись до вивчення минулого, скажімо, лише українського народу чи української держави, як часто вказують у своїх відповідях студенти.

Необхідно добре засвоїти (із заучуванням напам'ять) періодизацію історії України, що дозволить студентам вільно орієнтуватись у процесах та подіях минулого. Крім того, студенти повинні вміти не лише визначати назву періоду минулого, його хронологічні рамки, а й уміти давати загальну характеристику кожному із цих періодів.

Період первіснообщинного ладу – перший і найдовший в історії людства період існування. Саме в цей період відбулось становлення людського суспільства на українських землях. Студенти повинні знати час появи людини на території України, основні підходи, що пояснюють появу життя на Землі, розуміти, чому цей період визначений в історії як первіснообщинний.

Студенти повинні уміти визначати періодизацію п/о ладу, хронологічні рамки кожного з періодів, давати їм характеристику з точки зору економічних, культурних, світоглядних та ін.. змін, що відбувались в кожному з них.

Вивчення питання етногенезу слов'ян дозволить студентам зрозуміти питання щодо етнічних коренів українського народу, закономірності у формуванні особливостей його матеріальної та духовної культури.

Засвоєння теми “Княжий період історії України” дозволить студентам зробити висновок про логіку державотворчих процесів на українських землях, закономірність появи перших держав у східних слов'ян. Зверніть увагу на причини розпаду і політичного занепаду Київської Русі та Галицько-Волинської держав, їх історичне значення в історії України.

При розгляді теми “Литовсько-польський період історії України” слід мати на увазі, що це – бездержавний період в історії України, коли українські землі перебували в складі Литви, Польщі, Молдавського князівства та ін.. держав, що не могло не позначитися на соціально-економічних, політичних, культурних процесах на українських землях. Крім економічного гноблення (закріпачення селян, наступ на права міщан тощо), посилювались процеси колонізації, окатоличення українського народу.

Варто мати на увазі, що в XV – XVII ст.. завершився процес формування української народності (яку слід характеризувати за такими ознаками: територія формування, мова; спільні риси матеріальної та духовної культури; тісні економічні зв'язки, тобто спільність господарського життя). При підготовці до цього питання рекомендуємо використати курс лекцій з історії України В.Й. Борисенка (Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XIX століття. - К., 1996).

Цілком закономірним в умовах наступу на права українського населення виглядає виникнення (в умовах укладення Брестської унії 1596 р.) організацій міщанства – братств, що стали захисниками православної церкви в Україні, а також поява у другій половині XV ст. такого соціального стану як козацтво, яке стало захисником економічних, соціальних, релігійних, національних інтересів різних станів українського суспільства, виразником державотворчих прагнень українського народу.

З'ясуйте причини появи козацтва, роль Запорізької Січі, як прообразу майбутньої козацької держави. Зверніть увагу на причини, що спонукали польський уряд прийняти рішення про створення реєстрового козацького війська в Україні.

Розгляд становища українських земель у складі Речі Посполитої приводить нас до логічного висновку про закономірність причин Визвольної війни 1648-1676 р.р., основних цілей боротьби, які ставилися. Після довготривалого періоду бездержавного існування (литовсько-польська доба) виникла реальна можливість створення незалежної української

держави. І як свідчить ряд ознак (територія, власна назва, органи влади, територіально-адміністративний устрій, міжнародні відносини та ін.), така українська козацька держава почала формуватись в роки Визвольної війни. Разом із тим слід мати на увазі, що процеси державотворення відбувались у дуже складних умовах міжнародного становища України, оскільки її могутні сусіди (Росія, Річ Посполита, Кримське ханство, Туреччина) не прагнули бачити Україну незалежною.

Отже, розвитку державотворчих процесів завадило втручання у справи України сусідніх держав, а також розкол у середовищі козацької старшини, що призвів до розділу України на два гетьманства – Лівобережні та Правобережні. Період Руїни (60-80-ті р.р. XVII ст..) в основному негативно позначився на становищі України.

Після міжнародних договорів 70-80-х р.р. XVII ст. Україна опинилась розділеною між Росією і Польщею, хоча українські землі в складі Росії до 80-х р.р. XVIII ст. (Гетьманщина) зберігали певну автономію. Українська політика російського царизму в цілому характеризувалась намаганням ліквідувати автономію, хоча в окремі періоди (гетьманування Д.Апостола, К. Розумовського) спостерігалися деякі поступки з боку царського уряду України.

Після трьох поділів Польщі та ліквідації української автономії російською імператрицею Катериною II розпочався черговий бездержавний етап в історії України - Україна в складі Російської та Австрійської імперій. В черговий раз посилювались економічні, політичні, культурні утиски українських земель. Разом із тим бездержавне становище України стало однією з головних причин появи українського визвольного руху, що пройшов у своєму розвитку три етапи (фольклорний, культурний, політичний) і відомий в історії як українське національне відродження.

Період 1917- поч.20-х р. р. – це чергова спроба українських патріотів створити незалежну українську державу, яка завершилася поразкою, що пояснює перебування українських земель у 20-30 р.р XX ст. у складі різних держав (СРСР, Польща, Румунія, Чехословаччина). Лише після II світової війни на поч. 50-х р.р. завершився процес об'єднання українських етнічних земель в кордонах Радянської України, що створило і створює на сучасному етапі умови для розбудови суверенної, правової держави.

3 ЗМІСТ ЗАВДАНЬ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

ВАРІАНТ 1

1. Утворення Галицько-Волинського князівства. Галицько-Волинське князівство в XIII - першій половині XIV ст. Причини занепаду, роль в історії.
2. Період Руїни в історії України.
3. Україна в др. пол. 40 – на поч. 80-х р. р. Перебудова та її наслідки. Україна на сучасному етапі.

При розгляді першого питання слід мати на увазі, що Галицько-Волинська держава є основним спадкоємцем традицій Київської Русі, першою українською державою, що проіснувала з 1199 р. по 1340 р. і найбільшого розквіту набула за Д. Галицького, зверніть увагу на внутрішні і зовнішні причини її розпаду, історичне значення.

Період Руїни в історії України – тяжкий час громадянської війни в Україні та воєнних дій іноземних держав за її територію (60-80-ті роки 17 ст.), розколу України на два гетьманства, що не могло не позначитися на її соціально-економічному і культурному розвитку. З'ясуйте наслідки руїни для України.

Розгляд подій 40-80-х р.р. 20 ст. логічно підводять до висновку щодо необхідності змін в державі, що і започаткував курс на перебудову. З'ясуйте, що змінилося в Україні з початком перебудовчих процесів.

Питання для самоконтролю

1. Які наслідки для руських земель мала монголо-татарська експансія?
2. Які держави в історії претендували на роль спадкоємця Київської Русі? Обґрунтувати.
3. Яке місце посідала Галицько-Волинська держава серед інших європейських країн?
4. Які факти свідчили, що Росія порушила умови Березневих статей?
5. Чи були реалізовані політичні плани Б.Хмельницького стосовно Швеції і Трансільванії?
6. Які факти свідчили, що в Україні в останні роки життя Б.Хмельницького сформувалась ідея спадкового гетьманату?
7. Які факти свідчили, що Україна була розділена сусідніми державами?
8. Які наслідки мала Руїна для України?
9. В чому причини масової депортації західних українців?
10. Які зміни відбулись в соціально-економічному, політичному, культурному житті України під час політики десталінізації?
11. З якими процесами в СРСР і Україні, зокрема, пов'язана поява дисидентського руху? Хто такі дисиденти, які основні течії дисидентства Вам відомі?
12. В чому полягає концепція перебудовчих процесів, хто прийняв курс на перебудову?
13. Які наслідки мав процес перебудови, зокрема, й для України?
14. В чому полягали основні проблеми національно-державного відродження суверенної України на початку 90-х років?

ВАРІАНТ 2

1. Київська Русь в історії України.
2. Визвольна війна середини – др. пол. XVII ст. та її сучасна оцінка.
3. Україна в роки другої світової війни.

При розгляді першого питання слід мати на увазі, що утворення Київської Русі було логічним підсумком розвитку суспільних відносин у східних слов'ян, що полягали у розкладі первіснообщинних відносин і виникненні перших протодержав з своєрідною формою правління – військовою демократією. Зверніть увагу на передумови і концепції утворення давньоруської держави.

Визвольна війна – надзвичайно важлива подія в історії України, оскільки вона поклала початок визволенню українських земель з-під влади Речі Посполитої. При розгляді питання зверніть увагу не лише на фактичні події війни, а й на її причини, характер, рушійні сили, періодизацію, наслідки.

При вивченні третього питання з'ясуйте причини, основні періоди війни, причини поразок радянських військ в перші місяці війни, дайте стислу характеристику німецького окупаційного режиму, наслідки найвизначніших битв Великої Вітчизняної війни для України, завершення визволення України, втрати України під час II світової війни, а також внесок українців у розгром ворога.

Питання для самоконтролю

1. Які наслідки для суспільного розвитку на українських землях мав розклад родоплемінного ладу і утворення територіальної общини?
2. Чому військовою демократією можна назвати проміжною формою організації суспільних відносин між первіснообщинним ладом і державою?
3. Яку роль у державотворчих процесах на Русі відіграли нормани і кочові народи?
4. Які факти свідчили, що перші спроби хрещення Русі відбувались задовго до князя Володимира Великого, які наслідки для Русі мала релігійна реформа?
5. Чому період феодальної роздробленості називають часом політичної слабкості Давньоруської держави, але подальшого економічного розвитку?
6. Які факти свідчили, що в роки Визвольної війни почала формуватись українська козацька держава?
7. Які факти свідчили, що Кримське ханство було ненадійним союзником Б.Хмельницького під час Визвольної війни?
8. Чому ідея турецького протекторату над Україною так і не була реалізована?
9. Які факти свідчили, що Росія порушила умови Березневих статей?
10. Які факти свідчили, що в Україні в останні роки життя Б.Хмельницького сформувався ідея спадкового гетьманату?
11. В чому полягають причини II світової війни, які плани виношувала фашистська Німеччина щодо України?
12. В чому полягають причини поразок радянських військ в перші місяці Великої Вітчизняної війни?
13. Які найбільші військової операції Великої Вітчизняної війни Вам відомі, як вони вплинули на долю України?
14. Який порядок встановили німці на окупованій території України?
15. Коли почалось визволення України від німецько-фашистських загарбників, коли Україна була остаточно визволена?

ВАРІАНТ 3

1. Перший, другий, третій суспільні поділи праці та їх наслідки.
2. Етнічні процеси в Україні. Формування української народності.
3. Особливості соціально-економічних та політичних процесів на українських землях в складі Російської держави (кінець XVIII – поч.. XX ст.).

Поділи праці мали виключне значення для подальшого розвитку соціально-економічних відносин. З'ясуйте значення кожного з них. В історичній науці немає єдиної точки зору, коли сформувалась українська народність. Найчастіше дослідники вказують 16-17 ст, литовсько-польський період. Зверніть увагу на ознаки народності, а також які етнічні українські землі сформувались у 16-17 ст.

При розгляді третього питання слід мати на увазі, що період к. 18-поч. 20 ст. – це період, коли українські землі перебували під владою Росій і Австрії, що в цілому негативно позначилось на національному та культурному житті, але є часом появи українського визвольного руху, подальшого економічного розвитку, хоча українська економіка мала колоніальний характер.

Питання для самоконтролю

1. Які наслідки для суспільного розвитку (виникнення майнової і соціальної нерівності, класів, держав) на території України мали I, II та III поділи праці, в чому їх суть?
2. Які факти свідчили, що в 16-17 ст. завершився процес формування української народності?
3. Що означає поняття “історико-етнографічний регіон”, які історико-етнографічні регіони сформувались в Україні у 16-17 ст.?
4. В чому полягають особливості перебування українських земель в складі Росії?

ВАРІАНТ 4

1. Етногенез слов'ян. Питання про походження слов'ян в історичній літературі.
2. Виникнення та роль козацтва в історії України.
3. Проблема формування української нації (XIX – поч.. XX ст.).

Під етногенезом слід розуміти процес виникнення і формування певного етносу, під етногенезом слов'ян - процес виникнення і формування слов'ян як етносу.

При вивченні процесів етногенезу досліджуються:

1. прабатьківщина слов'ян;
2. процеси міграції слов'ян;
3. особливості господарської діяльності;
4. особливості матеріальної культури;
5. вплив інших народів на формування слов'ян;
6. мова;
7. антропологічні особливості та інші елементи.

Встановлено, що в II тис. до н.е. праслов'яни виділились з єдиної індоєвропейської спільності. Процес етногенезу слов'ян можна вважати умовно завершеним в 7-8 ст., коли сформувались 3 гілки слов'янства (західні, південні, східні) з визначеною територією розселення кожної.

В другій половині XV ст. в Україні починає формуватись новий суспільний стан - українське козацтво, яке протягом століть відігравало помітну, а інколи і провідну роль в політичному, національно-культурному, релігійному житті тогочасної України і Європи в цілому.

Слово «козак» в перекладі з тюркських мов означає «одинокий», «схильний до заволодіння». В країні під цим словом розуміли вільну, незалежну від влади людину, захисника Батьківщини, православної віри.

Перші письмові згадки про українських козаків відносяться до 80-90 років XV ст. Місцем формування стало Поділля і Південна Київщина, територія так званого «Дикого поля», що була буферною зоною між татарськими землями та Великим князівством Литовським.

В історіографії існує багато теорій, що пояснюють походження козацтва.

Причинами формування козацтва можна вважати:

1. соціально-економічну - посилення феодальної експлуатації, наступ на права різних верств тогочасного українського суспільства, в першу чергу, селян;
2. зростання татарської небезпеки, тобто захисна місія козацтва;
3. внаслідок зростання феодального землеволодіння в XV ст. посилилась потреба у колонізації нових земель. При розгляді третього питання визначте ознаки нації, а також чинники, що гальмували формування української нації у 19 ст.

Питання для самоконтролю

1. Що означають терміни “народність”, “народ”, “нація”, що між ними спільного і відмінного?
2. Які Ви знаєте теорії походження козацтва?
3. Чому українське козацтво постійно боролось за збільшення чисельності реєстру?
4. Коли утворилась перша Запорізька Січ, які Ви знаєте місця, де Січ розташовувалась в різні періоди свого існування?
5. Кого із українських гетьманів, на Вашу думку, можна віднести до найталановитіших політичних діячів України? Обґрунтувати.
6. За якими ознаками характеризують націю? Які чинники гьмували процес формування української нації у 19 ст.?

ВАРІАНТ 5

1. Скіфо-сарматський період історії України.
2. Литовсько-польський період історії України.
3. Українське національне відродження у XIX ст..

При розгляді першого питання слід звернути увагу на історичне значення скіфо-сарматського періоду в історії України. При розгляді питання “Литовсько-польський період історії України” слід мати на увазі, що це – бездержавний період в історії України, коли українські землі перебували в складі Литви, Польщі, Молдавського князівства та ін.. держав, що не могло не позначитися на соціально-економічних, політичних, культурних процесах на українських землях. Крім економічного гноблення (закріпачення селян, наступ на права міщан тощо), посилювались процеси полонізації, окатоличення українського народу.

Після трьох поділів Польщі та ліквідації української автономії російською імператрицею Катериною II розпочався черговий бездержавний етап в історії України - Україна в складі Російської та Австрійської імперій. В черговий раз посилювались економічні, політичні, культурні утиски українських земель. Разом із тим бездержавне становище України стало однією з головних причин появи українського визвольного руху, що пройшов у своєму розвитку три етапи (фольклорний, культурний, політичний) і відомий в історії як українське національне відродження.

Кінець 18 ст. - початок 19 ст. називають початком українського національного відродження, основна мета якого - довести різними засобами самобутність української нації, її право на самовираження, не допустити розпорошення українців серед російських, німецьких та інших народів.

Період національного відродження чи визвольного руху поділяють на три етапи:

1. фольклорний (музейний) - кінець 18 ст - 40-ві рр. 19 ст.;
2. культурний - 60-90 рр. 19 ст.;
3. політичний - кінець 19 ст. - початок 20 ст.

Причини національного відродження (чи визвольного руху):

1. поява української інтелігенції - основного носія ідеї визволення;
2. поява концепції нації та її поширення в Європі;
3. вплив подій і ідейних течій Західної Європи;
4. бездержавність українців;
5. становище української козацької старшини примусило її звернути увагу на історичне минуле в пошуках підтвердження прав на дворянство.

Питання для самоконтролю

1. Чому залізний вік називають періодом розкладу первіснообщинних відносин і утворенням перших державних формувань? Обґрунтувати.
2. Які хронологічні рамки охоплює литовсько-польський період історії України, які характерні процеси йому притаманні?
3. До складу переважно яких держав увійшли українські землі в другій половині 14 ст., в чому полягають особливості політики цих держав на українських землях?
4. Які наслідки для України мало зближення політичних інтересів Великого Князівства Литовського та Польського Королівства?
5. Розкрити особливості політики князя Вітовта, її наслідки для України, а також Люблінської унії.
6. Яке місто на українських землях першим отримало Магдебурзьке право, що це право давало містам?
7. Коли утворилось Кримське ханство, який стан українського суспільства і його найвидатніші представники прославились в організації відсічі турецько-татарської агресії?
8. Яку роль в історії України відіграли братства?
9. Які основні періоди українського національного відродження, а чому його причини?

4 ПРИКЛАД ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Становлення первіснообщинного ладу на території України.
2. Українська політика Катерини II.
3. Наслідки національно-визвольних змагань українського народу (1917-1921 р. р.)

1 Становлення первіснообщинного ладу на території України

Питання виникнення людини на Землі є одним із дискусійних в історичній науці, зокрема, існує теологічна (або Божественна) теорія походження життя і людини; космічна (життя на Землі має космічне походження); еволюційна теорія (що є пануючою в історичній науці) стверджує, що життя на Землі виникло в результаті довготривалої еволюції матерії.

Традиційно вважається, що перші люди з'явилися близько 3 млн. років тому в Африці, звідки відбулось їх розселення по території Землі (слід зауважити, що на основі нещодавно проведених археологічних розкопок у Камеруні висувається припущення, що ця дата може становити 7 млн. років тому).

На території України найдавніші люди з'явилися в добу палеоліту (стародавнього кам'яного віку) близько 1 млн. років тому. Люди цього періоду названі археологами архантропами. На території України відомо близько 30 стоянок найдавніших людей, які вже вмели виготовляти примітивні знаряддя праці (кам'яні рубила вагою 1 – 1,5 кг та довжиною 20 – 25 см), жили невеликими групами (первісними людськими стадами). Найдавнішим поселенням на території України вважається стоянка біля селища Королеве на Закарпатті.

В середньому палеоліті (середній кам'яний вік) (150 – 40 тис. років тому) змінився антропологічний тип людини - виникли неандертальці. Люди цього виду інтенсивно освоювали територію України. Господарство мало привласнюючий характер (полювання і збиральництво). В зв'язку із похолоданням клімату люди навчились робити перші штучні житла на зразок чуму, шити одяг, а також видобувати вогонь. Ускладнилось духовне життя суспільства, виникло естетичне мислення, релігійні вірування (магія, тотемізм, поховальний обряд).

У пізньому палеоліті (40 – 10 тис. років до н.е.) з'явилась людина сучасного типу (*Homo sapiens* – людина розумна, або кроманьйонець) - 500 стоянок на території України. Удосконалюються знаряддя праці, зброя (дротики, гарпуни, ножі кам'яні, різці і т.д.). У пізньому палеоліті остаточно склався родовий лад, відбулась племінна організація суспільства (так як шлюбні відносини всередині роду були заборонені, це примушувало вступати в шлюбні відносини представників різних родів. З об'єднанням декількох родів почали виникати племена).

В мезоліті (10 – 6 тис. років до н.е.) відбулась зміна клімату, виникли сучасні флора і фауна. Оскільки великі тварини (мамонти, печерні ведмеді і т.д.) вимерли або відійшли на північ, виникла потреба у нових знаряддях полювання, тому були винайдені лук і стріли, що значно підвищило ефективність полювання на невеличких (вовки, зайці, лисиці, олені і т.д.) тварин і призвело з часом до т. зв. кризи мисливського господарства. Продуктів полювання вже не вистачало для харчування зростаючого населення. В зв'язку з кризою мисливського господарства у мезоліті з'явилося рибальство, що стало новим джерелом забезпечення населення продуктами харчування.

В неоліті (новий кам'яний вік) (6 – 3 тис. років до н.е.) відбувається так звана *неолітична революція* - перехід до галузей відтворюючого господарства (скотарства та землеробства). Починається виготовлення кераміки, виникає ткацтво, прядіння. Суспільна організація - родоплемінний лад (родовід ішов по лінії матері). Люди перейшли до осілого способу життя. В період неоліту населення на Землі почало швидко зростати. У цей час розвинулись релігійні уявлення людей.

В енеоліті (мідно-кам'яний вік) (4 – 3 тис. років до н.е.) люди навчились виготовляти мідні знаряддя праці та зброю. Період енеоліту представлений в Україні **трипільською**

культурою. Назва походить від села Трипільля на Київщині, де археологом В.Хвойкою в 90-х роках XIX ст. була відкрита перша пам'ятка цієї культури.

Розвиненими галузями господарства було зернове землеробство (трипільці одними з перших почали використовувати плуг для обробітки землі, мідні знаряддя праці, хоч переважаючими залишались кам'яні), скотарство, садівництво, ремісництво. У сфері суспільних відносин відбувався перехід до патріархату. Трипільці жили великими родами, основу яких становила парна сім'я.

Представники цієї культури будували гігантські протоміста (основу яких складали великі глинобитні двоповерхові будинки прямокутної форми), в яких мешкало до 15 – 20 тисяч чоловік. Трипільську культуру часто називають культурою пересувних землеробів, оскільки її представники через кожні 50 – 100 років внаслідок виснаження землі переселялись на нові території, засновуючи нові поселення (старі поселення спалювались).

У духовному житті пануючими були культури, пов'язані із явищами природи, а також особливостями господарської діяльності трипільців. Серед науковців немає єдиної точки зору у питанні причин зникнення цієї культури (порушення екологічного балансу, зумовленого екстенсивним господарюванням трипільців, протистояння різних угруповань трипільців, тиск кочовиків зі сходу тощо).

Немає підстав вважати трипільців прямими предками українців (як вважають деякі історики), оскільки між трипільською культурою та етногенезом українців – відстань у декілька тисячоліть, хоч деякі елементи цієї культури можна прослідкувати в матеріальній та духовній культурі українського народу.

Період бронзи (2-ге тис. до н.е.) – останній період первісного ладу. В зв'язку з прогресом у знаряддях праці і зброї виникає майнова і соціальна нерівність, починаються завойовницькі війни, що створюють умови для розкладу в наступну добу (залізний вік) первіснообщинних відносин, формування класів, протодержав і держав.

Таким чином, первіснообщинний лад на території України відіграв дуже важливе значення у становленні суспільних відносин, формуванні людського суспільства, фізичному та розумовому становленні самої людини. За майже мільйон років первісна людина зробила гігантський стрибок у господарстві, знаряддях праці, суспільних відносинах, сформувались протоестетичні, релігійні, мистецькі, моральні елементи її світовідношення.

2 Українська політика Катерини II

В 1762 році російською імператрицею стала Катерина II. Один із основних напрямів внутрішньої політики - створення могутньої Російської імперії без урахування автономних прагнень неросійських народів (не любила українців, в одному з приватних листів з Києва писала, що ніде в своєму житті не бачила провінції, де б люди були такі дурні і гидкі, як на Україні).

В своїй інструкції генерал-прокуророві сенату князю Вяземському Катерина II накреслила свою політичну лінію стосовно України, спрямовану на ліквідацію гетьманства і Гетьманщини як самостійної одиниці взагалі. «Малоросія, Лівонія і Фінляндія суть провінції, які правляться дарованими їм привілеями; порушити ці привілеї зразу було б незручно, але не можна ж вважати ці провінції за чужі й поводитись з ними, як із чужими землями; це була б явна дурниця. Ці провінції так само, як і Смоленщину, треба легкими способами привести до того, щоб вони обрусіли і перестали дивитись, як вовки в лісі».

Українська козацька старшина зробила спробу добитись спадковості гетьманства в родині Розумовських (збирали підписи під петицією цариці), що прискорило рішення цариці скасувати гетьманство. К. Розумовський був викликаний до Петербургу, де відмовився від влади.

10.11.1764 року вийшов царський указ про ліквідацію гетьманства (сповіщалося, що Розумовський зрікся свого уряду) і одночасно про запровадження Малоросійської Колегії (III) - органу управління Лівобережною Україною (діяла до 1786 року) на чолі з президентом генералом Румянцевим (колегія складалась з 4 росіян і 4 українців).

Румянцев отримав таємну інструкцію, в якій викладались основні принципи української політики Катерини II.

Основне завдання нового правління - скасування всіх відмінностей в устрої Гетьманщини і зрівняння її в становищі з іншими провінціями імперії.

В основу своєї політики Румянцев, який в 1765 році прибув до своєї резиденції - Глухова, поклав думку, висловлену Катериною II в інструкції: «старатись викоренити серед українців фальшивий погляд на себе, як на народ цілком відмінний від москалів».

Протягом свого 20-літнього правління Румянцеву вдалось втілити цю думку в життя і перевести Гетьманщину на становище звичайної імперської провінції. В 1765-69 рр. провів ревізію земельної власності, хоч матеріали її використані не були. Замінив натуральні повинності на утримання російських військових частин, розташованих в Гетьманщині (6 карабінерних і 2 піхотних в Глухові) грошовим податком по 1 крб. 02 коп. від хати (платили козаки, підпомошники, міщани, посполиті вільні, монастирські і панські), не допускав безплатних реквізицій, в т.ч. під час російсько-турецької війни 1768-1774 рр. Румянцев організував в Україні регулярну пошту по ряду ліній: Київ-Глухів, Полтава-Глухів, Полтава-Київ, Стародуб-Київ, Глухів-Чернігів, Глухів-Переяслав, Полтава-Чернігів, Лубни-Ромни, тобто створив державну поштову службу.

На часи правління Катерини II припадає подальший наступ на права селян: (17.01.1765 року - указ, який дозволяв поміщикам відправляти селян на каторжні роботи, 22.08.1767 р. - указ прозаборону володільцям приймати селян-втікачів), що завершився остаточним закріпаченням селян Лівобережної і Слобідської України на основі царського указу від 03.05.1783 р. У розряд залежних селян часто переводились і козаки, що призводило до великих селянських заворушень, як, наприклад, повстання селян села Турбаї на Полтавщині (1789-93 р.р.).

З ініціативи Катерини II, яка намагалась правити імперією в дусі просвіченого абсолютизму, в 1767 році почала діяти Комісія для перевірки законів і уложення нового кодексу (1767-1774 р.р.) Мала складатись з представників різних станів, крім селян-кріпаків. Окремі представники української старшини намагались використати діяльність Комісії для відновлення гетьманства та ін. автономних прав України. (Ніжинський полк - старшина за реставрацію старих порядків - Румянцев - вибраних депутатів - до суду - 11 чол. - до смертної кари. Катерина II помилувала. Прилуцький полк - козаки домагались вибору нового гетьмана). Але скоро Катерина II, вбачаючи в діяльності окремих депутатів комісії автономіські прагнення, припинила їх роботу.

В 1781 році Гетьманщину було поділено на 3 намісництва: Київське, Чернігівське і Новгород-Сіверське, що склали так зване Малоросійське генерал-губернаторство. Глухів перестав бути адміністративним центром, по намісництвах були введені загальноросійські адміністративні і судові установи. Кожне намісництво поділялось на повіти. Таким чином, полково-сотенний поділ України, що існував з часів Хмельницького, остаточно ліквідувався. В 1783 році на стан регулярних полків російської армії (10) були переведені 10 гетьманських і 3 компанійських полки (з 6-річним терміном служби). Перестали існувати збройні сили Гетьманщини. На основі грамоти 1785 р. «На права, вільності і переваги благородного російського дворянства» українська шляхта зрівнювалась в правах із російським дворянством, яке ставало найбільш привілейованим станом суспільства. (Запорізька Січ ліквідована в 1775 році).

Таким чином, цілий ряд конкретних заходів Російського уряду свідчив про втрату Україною своїх автономних прав і перетворення її в провінцію Російської держави.

3 Наслідки національно-визвольних змагань українського народу (1917-1921 р. р.)

У 1917 р. Україна вступила в новий період своєї історії, який розпочався Українською національно-демократичною революцією, її головний історичний сенс — боротьба українського народу за своє національне й соціальне визволення» за державотворення, Але в підсумку державна незалежність була втрачена, соціально-економічні питання не розв'язані.

У 1917-1920 рр. відбувається національне пробудження українського народу. Українці усвідомили себе окремою нацією. Відомий діяч революції Симон Петлюра відзначав, що тепер українці стали існувати «як нація, що знає, чого вона хоче і куди їй йти».

Революція позначила перехід від національно-культурного пробудження народу початку ХХ ст. до боротьби за незалежність / Виразником цієї боротьби стала Українська Центральна Рада (УЦР), створена 3-4 березня 1917 р. на чолі з М.С. Грушевським.

В українського народу була глибока віра в можливість державотворення. «Ти переможеш, Великий Народе Мученику... задля спокійного будівництва могутньої держави. України, задля щасливої праці майбутніх поколінь», — писав один із борців за волю. Національно-демократична революція стала періодом масового героїзму й високих патріотичних почуттів. Згадаймо героїзм у битві під Крутами, Мотовилівкою, Базаром, захист армією УНР Кам'янця-Подільського.

Під час революції на політичну арену вийшли відомі й неординарні історичні особистості: М. Грушевський, В. Винниченко, С. Петлюра, П.Скоропадський, С. Єфремов, Є. Петрушевич, Н. Махно.

Основні історичні уроки поразки в боротьбі за незалежність:

1) для успішної політичної боротьби необхідне об'єднання всіх національно-патріотичних сил, вміння провадити політику взаємних компромісів і поступок;

2) будь-які політичні зміни мають супроводжуватися глибокими соціально-економічними реформами, спрямованими на підняття добробуту народу;

3) для успішного захисту завоювань необхідне створення боєздатної армії;

4) необхідне проведення дійової політики стосовно національних меншин;

5) за умов соціальних потрясінь національна еліта повинна чітко усвідомлювати й виражати інтереси власного народу;

6) необхідна широка міжнародна підтримка, особливо з боку найбільш розвинених країн світу.

Боротьба за незалежність українського народу ускладнювалася кривавою громадянською війною. Для розбудови й існування незалежної національної держави керівні кола мусили дотримуватися політики компромісів. Досвід парламентаризму часів УНР маємо враховувати в сучасній Україні. Взаємовигідні мирні відносини України з сусідніми державами є однією з умов її незалежного розвитку.

Дата виконання роботи

Підпис

Список використаних джерел:

1. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до ХІХ століття / В.Й. Борисенко. - К.: Либідь, 1996. – 616 с.
2. Голобуцький В.А. Запорізьке козацтво / В.А. Голобуцький. - К., 1994
3. Давня історія України : в 2-х кн. / [керівн. автор. колект. П. П. Толочко]. – К. : Либідь, 1994. – Кн. 1. – 1994. – 240 с.
4. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2 т. / Д. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – Т.1. – 1991. – 238 с.
5. Залізник Л. Україна в колі світових цивілізацій: [Наук.-метод. розробка] / Л. Залізник. – К., 2006.
6. Історичні постаті України. Історичні нариси. – Одеса, 1993.
7. Історія України в особах. ІХ - ХVІІІ ст. – К., 1993, розділ "Козацька доба".
8. Король В. Ю. Історія України : навч. посіб. / В. Ю. Король. – К.: Видавничий центр "Академія", 2005. – 496 с.
9. Полонська-Василенко Н. Історія України : в 2-х томах. / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 1993. –Т. 1. – 1993. – 640 с.
10. Чмихов М.О. Археологія та стародавня історія України. Курс лекцій / М.О. Чмихов, Н.М. Кравченко, І.Т. Черняков. - К., 1992.

5 ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Тема 1. Вступ. Історія України як наукова і навчальна дисципліна

Значення вивчення історії України для підготовки майбутніх спеціалістів, її місце і роль в гуманізації діяльності людини.

Завдання історії України як науки на сучасному етапі. Допоміжні історичні дисципліни та їх роль у вивченні минулого України.

Тема 2. Становлення первіснообщинного ладу на території України

Початок людської цивілізації на території України. Поява перших гомінідів на території України. Найдавніші археологічні пам'ятки. Періодизація первіснообщинного ладу за даними археології. Характеристика основних етапів первіснообщинного ладу (палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, бронзовий вік). Становлення людського суспільства на території України. Еволюція господарського та духовного життя. Становлення родоплемінного ладу.

Тема 3. Етногенез слов'ян. Східні слов'яни

Пращури сучасних українців. Поняття народність, народ, нація, етногенез.

Сучасні погляди на проблему слов'янського етногенезу: В.Петров, В.Рибаков та польські історики і т.ін. Сучасна українська історична наука про питання етногенезу слов'ян. Венеди. Роль праць Іордана, Прокопія Кесарійського при дослідженні проблеми етногенезу слов'ян. Формування гілок слов'ян (західні, східні, південні слов'яни). Анти, склавіни. Розвиток суспільних відносин. Перші державні утворення східних слов'ян. Східні слов'яни на території України, їх господарство і світогляд.

Тема 4. Основні закономірності, суть і наслідки початкових етапів державотворення. Київська Русь в історії України

Становлення і розвиток суспільних зв'язків в Україні в додержавний період: родина, рід, плем'я, союзи племен. Полісна організація суспільства представників трипільської та інших культур. Виникнення першопочатків держави в Україні в I тис. до н.е., характерні закономірності і особливості. Військова демократія як особлива форма організації суспільства.

Скіфо-сарматська держави: суспільний і державний лад, політико-адміністративний устрій. Характерні риси і особливості для народів скіфської держави. Грецькі міста-поліси, Боспорське царство. Рабовласницькі системи на території Північного Причорномор'я.

Грецькі і римські впливи на розвиток української державності в скіфський період. Міграційні процеси народів на території України в першій половині I тис. н. е.

Слов'янський період розвитку української державності.

Київська Русь – ранньофеодальна держава, її соціальна структура та соціальні відносини.

Загальна характеристика Київської Русі за ознаками середньовічних держав. Реформи княгині Ольги, князів Святослава, Володимира, Ярослава Мудрого та їх значення у розбудові Руської держави. Прийняття християнства та роль нової релігії в східнослов'янському світі.

Етнічні процеси в Київській Русі. Назви “Русь” та “Україна”. Формування єдиної східнослов'янської спільності. Проблема існування української народності в Давньоруській державі (XI-XII ст.).

Процес політичної децентралізації Київської Русі. Експансія монголо-татар на руській землі.

Тема 5. Княжий період історії України. Галицько-Волинська держава

Суспільна організація Галицько-Волинського князівства, його соціальна структура, економічний, культурний розвиток.

Пріоритети зовнішньої політики України в контексті геополітичного розвитку часів Київської Русі та Галицько-Волинської держави.

Політика Галицько-Волинської держави в колі європейських держав (Польща, Угорщина, Чехія, Австрія, Литва, Тевтонський орден). Відносини з Ватиканом.

Галицько-Волинське князівство - спадкоємець державницьких і соціокультурних традицій Київської Русі. Проблема спадщини Київської Русі: історіографічна традиція.

Тема 6. Українське суспільство в др. пол. XIV- XVII ст.

Наступ Литви на українські землі і включення в її склад Волині, Чернігово-Сіверщини, Переяславщини, Київщини, Поділля. Ольгерд. Взаємовідносини Литви та Золотої Орди та їх наслідки. Особливості політичного становища українських земель у складі Великого князівства Литовського.

Польсько-литовські унії та їх наслідки для соціального розвитку України. Закабалення українського селянства, денаціоналізація української шляхти, певна зміна статусу українського міщанства у зв'язку з наданням ряду міст Магдебурзького права. Політико-адміністративна залежність історично українських територій від ряду інших європейських держав.

Боротьба Польщі за українські землі. Зовнішня політика Казимира та її наслідки.

Наступ на українські землі Польщі. Кревська унія (1385 р.) та її наслідки. Загарбання Польщею Галичини, Західного Поділля. Включення земель Південно-Західної Русі до складу Речі Посполитої Польської. Боротьба Литви за автономію князівства. Вітовт. Вільненська унія та її наслідки. Подальше зближення Литви та Польщі. Городельська унія. Ліквідація удільних українських князівств. Люблінська унія та її наслідки. Полонізація української еліти. Місце та роль української шляхти в Речі Посполитій.

Включення Молдавського князівства з Буковиною і Бессарабією до складу Туреччини, Закарпаття до Угорщини. Південна Україна під владою турецького султана. Боротьба Литви і Московії за давньоруську спадщину. Захоплення нею Чернігово-Сіверщини. Повстання М. Глинського та його значення.

Тема 7. Литовсько-польський період історії України

Утворення Кримського ханства, його підпорядкування Туреччині. Вторгнення татар на українські землі та їх наслідки.

Формування та розвиток історико-етнографічних регіонів України. Регіони як об'єкт вивчення: Буковина, Волинь, Галичина, Закарпаття, Слобожанщина та ін. Поняття "історико-етнографічний регіон" в історичному контексті. Етнокультурні регіони як об'єкти етнополітики держав, у складі яких вони знаходились. Релігійні та міжконфесійні процеси в Україні у XIV – XVII ст. Релігійна унія: взаємовплив релігійних та етнічних процесів. Проблема формування української народності. Господарське та культурне життя у литовсько-польську добу.

Тема 8. Виникнення та роль козацтва в історії України

Боротьба українського народу проти поневолювачів. Виникнення козацтва.

Причини і джерела виникнення козацтва, його соціальна база і організаційна структура першого періоду існування. Військове мистецтво козацтва. Побут, звичаї, традиції українського козацтва. Реєстрові та нереєстрові козаки. Запорозька Січ – антипод феодально-станової Речі Посполитої. Запорозька Січ: суспільно-політичний лад. Участь українського козацтва у суспільно-політичному житті Європи. Видатні козацькі гетьмани України. Історичне значення козацтва та Запорізької Січі в історії України.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

УКРАЇНА УДР. ПОЛ. XVII – XVIII ст.

Тема 9. Визвольна війна українського народу середини XVII ст. та її сучасна оцінка.

Руїна в історії України та її наслідки

Програма Б. Хмельницького щодо побудови української козацької держави на основі ідеї української соборності. Організація і розвиток української козацької держави в другій половині XVII ст., її територія та устрій.

Зовнішня політика Б. Хмельницького, його союз із кримськими татарами проти Речі Посполитої. Молдавські походи. Союз із Туреччиною, українсько-московські зв'язки під час визвольної війни.

Московсько-українська війна з Польщею (1654-1656). Укладення Вільненського миру між московським царем і поляками в 1656 р.

Політичні плани Б. Хмельницького. Союз із Швецією і Трансільванією. Україна після смерті Б. Хмельницького. Загальна характеристика періоду Руїни в історії України.

Тема 10. В боротьбі за створення незалежної держави

Гетьман І. Виговський. Гадяцький трактат і його сучасна оцінка.

Боротьба з Москвою. Ю. Хмельницький. Переяславські статті 1659 р. Війна з Польщею. Слободищенський трактат та його наслідки. Поділ України на Лівобережну і Правобережну.

Початок Руїни в Україні. Андрусівське перемир'я 1667 р. Укладення “Трактату про вічний мир” Москвою і Польщею і його наслідки для України. Елементи автономії в політичному ладі Гетьманщини. П. Дорошенко і союз з Туреччиною. І. Самойлович.

Уроки періоду Руїни.

Тема 11. Україна в кінці XVII – першій половині XVIII ст.

Особливості політичного становища окремих регіонів України наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Становище українських земель в складі Речі Посполитої. Ліквідація козацького устрою на Правобережній Україні. С. Палій. Повстання на Правобережжі 1702-1704 років.

Гетьманування І. Мазепи, його політична діяльність. Участь України в Північній війні. Шведсько-український союз. Похід Карла XII на Україну. Втрата повної самостійності України після Полтавської битви 1709 р.

Політика Петра I щодо України. Оцінка особи і діяльності І. Мазепи. Деморалізація української козацької старшини. Нищення української закордонної торгівлі, національних козацьких збройних сил, втручання в справи релігії і культури. П. Полуботок і його діяльність, оцінка в історіографії.

Перша українська політична еміграція. П. Орлик та його діяльність.

Тема 12. Україна у XVIII ст.

Україна в часи правління Д. Апостола. “Рішительні пункти”. Україна у 30-40 р.р. “Правління Гетьманського Уряду”. Україна за часів останнього гетьмана К. Розумовського.

Українська політика Катерини II. Скасування гетьманщини та козацького політичного і соціального устрою. Ліквідація царизмом Запорізької Січі і подальша доля козацтва. П. Калнишевський. Значення української козацької державності – Гетьманщини.

Підкорення Росією Кримського ханства, його значення для історії України і Східної Європи. Освоєння Півдня України.

Польське панування на західноукраїнських землях і Правобережній Україні. Народні рухи в Україні в другій половині XVII - XVIII ст.. Імперська політика Росії, Пруссії та Австрії

в Європі в XVIII ст. та її наслідки. Поділи Речі Посполитої - початок нового періоду в історії України, їх наслідки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 УКРАЇНА У XIX-XX ст. ТА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Тема 13. Україна в складі Російської імперії

Характеристика економічного розвитку українських земель у складі Російської імперії в дореформений період. Імперські реформи та їх наслідки для економічного розвитку українських земель. Модернізація економіки України в XIX столітті. Особливості економічного розвитку України як національної окраїни (колонії) Російської імперії. Східна міграція. Початок, розвиток. Розселення українців на території Російської імперії.

Політичне становище в Україні після поразки революції 1905-1907 рр.. Аграрна політика П.А.Столипіна в Україні та її економічні та політичні наслідки. Українське питання в ІV Думі.

Передумови, причини, початок та характер першої світової війни. Ставлення до війни в Україні різних політичних партій, громадських рухів і класів.

Воєнні дії на території України в 1914-1915 р.р. Наступ російської армії влітку 1916 р. на Південно-Західному фронті. Брусилівський прорив. Участь у військових діях Українських Січових Стрільців у складі австро-угорської армії. Бойовий шлях УСС та його оцінка в українській історії.

Тема 14. Українські землі під владою Австрійської імперії

Характеристика економічного розвитку українських земель у складі Австрійської імперії в дореформений період. Імперські реформи та їх наслідки для економічного розвитку західноукраїнських земель. Модернізація економіки Західної України в XIX столітті. Капіталізація економічного розвитку України та тенденції консолідації українських земель. Особливості економічного розвитку України в складі Австро-Угорщини.

Роль закордонного капіталу в економічному розвитку Західної України. Західна Україна в світовій економіці.

Початок масової еміграції українців з Австро-Угорщини. Причини еміграції.

Перша хвиля: еміграція українців до 1914 року. Друга хвиля: у міжвоєнний період. Третя хвиля: друга світова війна та "переміщені особи". Четверта хвиля: Україна в період незалежності. Розселення українців в сучасному світі. Масова українська еміграція.

Українська діаспора сьогодні та Україна.

Тема 15. Українське національне Відродження

Поява політичної концепції нації. Виникнення української інтелігенції. Початок національного відродження "недержавних" націй. Основні етапи українського національного відродження: фольклорно-етнографічний, культурницький, політичний: загальна характеристика.

Початок національного відродження в Галичині. Перетворення греко-католицької церкви на провідну силу українського національного відродження на західноукраїнських землях. "Руська трійця". Революція 1848 р. та перші політичні рухи галицьких українців. Перша політична організація - Головна руська рада. Кирило-Мефодіївське братство.

Діяльність "Основи". Українські громади. Суспільно-політичний рух на західноукраїнських землях. "москвофільство", "народовство".

Політична доба українського Відродження. "Братство тарасівців". Перші політичні партії в Східній Україні та Західній Україні та їх програмні засади. Етнічні процеси в Україні. Проблема формування української нації.

Тема 16. Україна в 20-30-х р.р. та в роки II світової війни

Національно-визвольні змагання українського народу в 1917-1921рр.

Заснування Української Центральної Ради (УЦР), її соціальна база і програма. Україна в період діяльності УЦР. Універсали УЦР та історичні умови їх прийняття. Завершення доби УЦР.

П. Скоропадський. Українська Гетьманська держава.

Падіння гетьманщини. Директорія та її програма, наслідки діяльності. Боротьба за встановлення радянської влади в Україні та її наслідки. Підсумки і уроки української революції 1917-1920 рр.

Національно-державне будівництво. Вхідження України до СРСР.

Західноукраїнські землі в 20-30-х роках.

Процес формування та становлення радянської держави в Україні 1917-1920-х р. р.

Реформування адміністративно-територіального устрою УСРР в другій половині 20-х – першій половині 30-х років. Прийняття нової Конституції УРСР в 1937 р.

Україна в системі міждержавних відносин початку 20-х років.

Соціально-економічні перетворення в УСРР на основі нової економічної політики. УСРР - головний плацдарм форсованої індустріалізації. Колективізація українського села, методи її здійснення та соціально-економічні наслідки. Голодомор 1932-1933 р.р.

Культура в системі суспільних відносин 20-30-х років. Українське національно-культурне відродження 20-х років. Українізація, її суть та наслідки.

Націоналізм як світове суспільно-політичне явище 20-30-х років. Проблеми національної самовизначеності і державотворення і діяльності українських націоналістів. Є. Коновалець, А. Мельник, С. Бандера.

Україна в міждержавних відносинах кінця 20-30-х років.

Причини другої світової війни. Україна в роки II світової війни.

Всенародна боротьба в тилу фашистських загарбників.

Звільнення України від німецько-фашистських окупантів. Початок відбудови народного господарства. Закінчення другої світової війни. Вклад України в розгром гітлерівської Німеччини та її сателітів.

Тема 17. Україна в др. пол. 40-х -90-х р.р. та на сучасному етапі

Українська РСР на міжнародній арені. Подальше об'єднання історично українських земель в складі УРСР.

Україна - член ООН.

Уроки другої світової війни.

Соціально-економічний розвиток України в умовах переходу до мирного будівництва. Наслідки війни та німецько-фашистської окупації в Україні.

Голод в Україні 1946-1947 рр. Колективізація в західних областях республіки, її особливості.

Суперечливий характер суспільно-політичного життя. Масова депортація населення західних областей республіки. Операція "Вісла". Ліквідація греко-католицької церкви.

Україна після смерті Й. Сталіна. Хрущовська "відлига". Зародження дисидентства. Правозахисний рух.

Об'єктивна зумовленість необхідності докорінних змін у всіх сферах життя країни, республіки. М. Горбачов. Проголошення перебудовчих процесів.

Зростання суспільно-політичної активності населення України наприкінці 80-х - початку 90-х років. Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.).

Проголошення незалежної України - закономірний етап утворення української державності. Всеукраїнський референдум 1991 року та його значення. Розпад СРСР та його наслідки.

Основні проблеми національно-державного відродження суверенної України на початку 90-х років. Події Акту проголошення незалежності України.

Подальші кроки в державному будівництві України. Прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України.

Дипломатичне визнання України. Міжнародна політика України.

Міжнародні відносини України на сучасному етапі. Головні засади зовнішньої політики України. Відносини з Росією. Курс на європейську інтеграцію.

Формування багатопартійної системи.

Соціальна політика в контексті нових реалій.

Культура, освіта та наука в умовах функціонування суверенної держави.

Українська церква та проблеми духовного відродження нації.

Відродження історичної і культурної спадщини українського народу.

Духовне життя в Україні. Свобода віросповідання. Наявність різних релігійних конфесій.

Українська діаспора. Українці США. Канадські українці. Українці Латинської Америки та Австралії. Європейська діаспора. Східна діаспора. Українці в Росії. Діаспора в інших країнах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бойко О. Д. Нарис з новітньої історії України. – (1985 – 91 р. р.) / О. Д. Бойко. – К. : Кондор, 2004. – 357 с.
2. Бойко О.Д. Історія України / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2007. – 688 с.
3. Гончарук П. С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ століття : навч. посіб. / П. С. Гончарук. – [друге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.
4. Гудзь В. В. Історія України : підручник [для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / В. В. Гудзь. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2003. – 616 с.
5. Греченко В. А. Історія України. Модульний курс : навч. посібник / В. А. Греченко. – Х. : Торсінг плюс, 2009. – 384 с.
6. Історія України : навч. посібник [для студентів неісторичних спеціальностей] / [кер. авт. кол. Лях Р. Д.]. – Донецьк, 1998. – 396 с.
7. Історія України ХХ – початку ХХІ століття / [П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка та ін.; за заг. ред. В. А. Смолія]. – К. : Знання, 2004. – 582 с.
8. Історія України. Нове бачення : в 2 т. / [під ред. В. А. Смолія]. – К. : Україна, 1995. – Т.1. – 1995. – 350 с.
9. Історія України. Нове бачення : в 2 т. / [під ред. В. А. Смолія]. – К. : Україна, 1996. – Т.2. – 1996. – 494 с.
10. Кормич Л. І. Історія України від найдавніших часів і до ХХІ століття / Кормич Л. І., Багацький В. В. – Харків : Одиссей, 2000. – 480 с.
11. Юрій М. Ф. Історія України : навч. посіб. / М. Ф. Юрій. – К. : Кондор, 2004. – 252 с.

Допоміжна

1. Антонович В. Про козацькі часи на Україні / В. Антонович. – К. : Дніпро, 1991. - 238 с.
2. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до ХХ століття / В.Й. Борисенко. – К. : Либідь, 1996. – 616 с.
3. Грушевський М. Нариси історії Київської землі / М. С. Грушевський. - К. : Наукова думка, 1991. – 560 с.
4. Давня історія України : в 2-х кн. / [керівн. автор. колект. П. П. Толочко]. – К. : Либідь, 1994. – Кн. 1. – 1994. – 240 с.
5. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2 т. / Д. Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – Т.1. – 1991 – 238 с.
6. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2-х томах / Д. Дорошенко. – К., Глобус, 1991. – Т. 2. – 1991. – 349 с.
7. Історія Русів / [пер. І. Драча ; вступ. ст. В. Шевчука]. – К. : Рад. письменник, 1991. – 318 с.
8. Історія України / [В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; під ред. В. А. Смолія]. – К. : Альтернатива, 1997. – 424 с.
9. Історія України в особах : Козаччина / [авт. колектив : В. Горобець (упорядник і автор передмови), О. Гуржій, В. Матях та ін.]. – К. : Україна, 2000. – 302 с.
10. Котляр М. Шляхами віків : довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Україна, 1993. – 380 с.
11. Литвин В. Україна : два десятиліття “застою” / В. Литвин. – К. : Видавничий дім “Лі-Терра”, 2004. – 256 с.
12. Нартов В. В. Найвидатніші гетьмани та кошові отамани України / В. В. Нартов. – Харків : Книжковий Клуб “Клуб сімейного дозвілля”, 2007. – 320 с.
13. Остафійчук В. Ф. Історія України : сучасне бачення : навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2004. – 390 с.
14. Полонська-Василенко Н. Історія України : в 2-х томах. / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 1993. –Т. 1. – 1993. – 640 с.
15. Полонська-Василенко Н. Історія України : в 2-х томах. / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 1995. –Т. 2. – 1995. – 608 с.

16. Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. / В. В. Світлична. – [4-те вид.]. – К. : Каравела, 2006. – 400 с.
17. Сергієнко Г.Я. Історія України (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). / Г. Я. Сергієнко, В.А. Смолій. - К., 1993.
18. Сергійчук В. Що дала Україна світові / В. Сергійчук. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2008. – 288 с.
19. Толочко П. П. Від Русі до України : вибрані науково-популярні, критичні та публіцистичні праці / П. П. Толочко. – К. : Абрис, 1997. – 400 с.
20. Толочко П. П. Київська Русь / П. П. Толочко. – К. : Абрис, 1996. – 360 с.

Інформаційні ресурси

1. www.history.org.ua
2. library.kr.ua/libworld/elib.html
3. www.irbis-nbuv.gov.ua

ДОДАТОК А - ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет історії України.
2. Джерела вивчення історії України.
3. Наукова періодизація і характеристика основних етапів української історії.
4. Початок людського суспільства та його еволюція на території України.
5. Трипільська культура.
6. Кочові народи на півдні України.
7. Антична колонізація в Північному Причорномор'ї.
8. Проблема етногенезу східних слов'ян.
9. Східні слов'яни в історії України.
10. Перші державні утворення слов'ян на території України.
11. Основні теорії походження Київської Русі.
12. Утворення Київської Русі.
13. Перші київські князі, їх внутрішня та зовнішня політика.
14. Християнізація Русі та її значення.
15. Реформаторська діяльність Володимира Великого.
16. Господарство Київської Русі.
17. Культура Київської Русі.
18. Еволюція політичного устрою Київської Русі. Причини політичної децентралізації Русі.
19. Історичне значення та проблема спадщини Київської Русі.
20. Етапи політичної історії Галицько-Волинської держави.
21. Внутрішня і зовнішня політика Данила Галицького.
22. Історичне значення Галицько-Волинської держави.
23. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.
24. Наступ Польщі на українські землі. Утворення Речі Посполитої.
25. Соціально-економічні та політичні передумови виникнення українського козацтва. Запорізька Січ. Реєстрове козацтво.
26. Виникнення братств, їх роль в історії України.
27. Брестська церковна унія 1596 року та її історичне значення.
28. Причини, характер та періодизація національно-визвольної війни 1648-1676рр.
29. Формування української державності в ході національно-визвольної війни 1648-1676рр.
30. Березневі статті: умови і правове значення.
31. Постать Б.Хмельницького в українській історії. Оцінки діяльності.
32. Україна після смерті Б.Хмельницького. Гетьмани І.Виговський та Ю.Хмельницький.
33. Період Руїни в історії України. "Вічний мир" та його наслідки для України.
34. Гетьманування П.Дорошенка. Причини поразки української національно-визвольної війни 1648-1676рр. та її історичне значення.
35. Гетьман І.Мазепа: оцінки діяльності.
36. Конституція П.Орлика та її історичне значення.
37. Українська політика Петра І. Наступ Росії на українську автономію.
38. Українська політика Катерини ІІ. Ліквідація Гетьманщини.
39. Видатні гетьмани козацької України. (Характеристика одного за вибором).
40. Польське панування на Правобережній Україні у XVIII ст. Гайдамацький рух.
41. Геополітичні зміни в Україні в II пол. XVIII ст.
42. Сутність українського національного відродження XIX ст., його передумови та етапи.
43. Початок національно-духовного відродження в Наддніпрянській Україні.
44. Кирило-Мефодіївське братство. Т.Г.Шевченко.
45. Національно-визвольний рух в Наддніпрянській Україні в II пол. XIX ст. (громадівський рух).

46. Національно-визвольний рух в Західній Україні в I пол. XIX ст.
47. Національно-визвольний рух в Західній Україні в II пол. XIX ст.
48. Утворення перших політичних партій в Україні.
49. Розвиток капіталістичних відносин в Україні в другій половині XIX ст.
50. Модернізація економіки України в II пол. XIX ст.
51. Аграрна політика П.А.Столипіна в Україні, її наслідки.
52. Заснування Української Центральної Ради, її соціальна база і програма.
53. I і II Універсали Центральної Ради.
54. III Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР.
55. Проголошення радянської УНР. Війна більшовиків проти Центральної Ради.
56. IV Універсал Центральної Ради.
57. Українська держава гетьмана П.Скоропадського.
58. Директорія УНР, її склад, внутрішня та зовнішня політика.
59. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт Злуки українських земель.
60. Уроки і наслідки української національно-демократичної революції 1917-1920 рр.
61. Українське національно-культурне відродження 1920-х років.
62. Соціально-економічні перетворення в Україні на основі НЕПу.
63. Сталінська політика індустріалізації.
64. Колективізація українського села. Голодомор 1932-1933 рр.
65. Тоталітаризм як явище світового порядку, його суть і особливості в Радянському Союзі. Масові репресії 30-х рр. в Україні, їх наслідки.
66. Становище західноукраїнських земель в 20-30-і рр. XX століття.
67. Радянсько-німецькі договори 1939р. і західноукраїнські землі.
68. Напад Німеччини на СРСР. Початковий період війни.
69. Німецький окупаційний режим і антинацистський опір в Україні.
70. Визволення України від німецьких загарбників. Закінчення другої світової війни. Вклад України в розгром гітлерівської Німеччини і її сателітів.
71. Україна в системі міжнародних відносин після другої світової війни. Возз'єднання українських земель.
72. Труднощі відбудовчого періоду в Україні. Голод 1946-1947 рр.
73. Суспільно-політичне життя в Україні наприкінці 40-х на поч. 50-х рр. Сталінські репресії.
74. Спроби лібералізації суспільно-політичного життя України у II пол. 50-х – I пол. 60-х рр. Шестидесятники.
75. Дисидентський рух в Україні.
76. Перебудовчі процеси в СРСР. Зростання суспільно-політичної активності населення України наприкінці 80-х – на поч. 90-х рр.
77. Проголошення незалежності України. Всеукраїнський референдум та вибори Президента України 1 грудня 1991 р.
78. Основні проблеми національно-державного відродження суверенної України на початку 90-х років.
79. Міжнародні відносини України на сучасному етапі.
80. Соціальна політика в контексті нових реалій.
81. Відродження історичної і культурної спадщини українського народу.
82. Міжконфесійні відносини на сучасному етапі.
83. Українська діаспора на сучасному етапі.
84. Видатні політичні діячі України (характеристика одного за вибором).
85. Предмет історіографії історії України.
86. Основні етапи розвитку вітчизняної історіографії історії України.